

Ustalenie nr 1 – łączenie się i przekształcanie organizacji pozarządowych

Grupa Robocza niniejszym rekomenduje wprowadzenie do ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie przepisów dotyczących łączenia się i przekształcania organizacji pozarządowych, w następującym brzmieniu, wraz z uzasadnieniem:

Rozdział X

Łączenie się i przekształcanie organizacji pozarządowych

Art. A

1. Stowarzyszenie (stowarzyszenie przejmowane) może podjąć uchwałę o połączeniu z innym stowarzyszeniem (stowarzyszenie przejmujące) na warunkach wymaganych dla jego rozwiązania, chyba że statut stanowi inaczej.
2. Stowarzyszenie przejmujące wyraża zgodę na połączenie uchwałą podjętą na warunkach wymaganych dla jego rozwiązania, chyba że statut stanowi inaczej.
3. Przed podjęciem uchwały, o której mowa w ust. 2, wszyscy członkowie zarządu stowarzyszenia przejmowanego przedstawiają stowarzyszeniu przejmującemu oświadczenie o majątku i zobowiązaniach stowarzyszenia. Oświadczenie składa się pod rygorem odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych oświadczeń. Składający oświadczenie jest obowiązany do zawarcia w nim klauzuli następującej treści: "Jestem świadomy odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia."
4. Wniosek o wpis połączenia do Krajowego Rejestru Sądowego oraz o wykreślenie z rejestru stowarzyszenia przejmowanego składają i podpisują wszyscy członkowie zarządu stowarzyszenia przejmującego. Do wniosku dołącza się uchwały, o których mowa w ust. 1 i ust. 2 oraz oświadczenie, o którym mowa w ust. 3.
5. Stowarzyszenie przejmowane zostaje rozwiązane, bez przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego, w dniu wykreślenia z rejestru. Połączenie następuje z dniem wpisania połączenia do rejestru właściwego według siedziby stowarzyszenia przejmującego.

6. Z dniem połączenia stowarzyszeń członkowie stowarzyszenia przejmowanego stają się członkami stowarzyszenia przejmującego.
7. Stowarzyszenie przejmujące wstępuje z dniem połączenia we wszystkie prawa i obowiązki stowarzyszenia przejmowanego.
8. Ujawnienie w księgach wieczystych lub rejestrach przejścia praw ujawnionych w tych księgach lub rejestrach następuje na wniosek stowarzyszenia.
9. W okresie dwóch lat od dnia wpisu połączenia do rejestru wierzycielom stowarzyszenia przejmowanego i przejmującego służy pierwszeństwo zaspokojenia z majątku pierwotnego dłużnika.

Art. B

1. Stowarzyszenie (stowarzyszenie przejmowane) może, na warunkach przewidzianych dla jego rozwiązania, chyba że statut stanowi inaczej, przekształcić się w terenową jednostkę organizacyjną innego stowarzyszenia (stowarzyszenie przejmujące), posiadającą osobowość prawną. W uchwale dokonuje się również wyboru władz terenowej jednostki organizacyjnej.
2. Art. A ust. 2-8 stosuje się odpowiednio.
3. W ciągu dwóch lat od wpisu przekształcenia do Krajowego Rejestru Sądowego terenowa jednostka organizacyjna nie może podlegać rozwiązaniu na podstawie uchwały stowarzyszenia.

Art. C

1. Fundacja może, jeśli jej statut to przewiduje i na warunkach przewidzianych w tym statucie, przekształcić się w stowarzyszenie.
2. Zarząd fundacji po podjęciu uchwały o przekształceniu zwołuje zebranie założycielskie członków przyszłego stowarzyszenia, które jednomyślnie uchwała statut i wybiera władze stowarzyszenia.
3. Wniosek o wpis stowarzyszenia do Krajowego Rejestru Sądowego składają i podpisują wszyscy członkowie zarządu stowarzyszenia. Do wniosku dołącza się uchwałę o przekształceniu.

4. Fundacja zostaje przekształcona w stowarzyszenie bez przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego. Przekształcenie fundacji następuje z chwilą wpisu stowarzyszenia do Krajowego Rejestru Sądowego.
5. Art. A ust. 7-8 stosuje się odpowiednio.

Art. D

1. Stowarzyszenie, którego członkami są wyłącznie osoby fizyczne, może przekształcić się w spółdzielnię socjalną, o ile działa lub zamierza działać w sposób określony w art. 2 ustawy o spółdzielniach socjalnych. Przekształcenie wymaga zgody wszystkich członków stowarzyszenia.
2. Do powstania i rejestracji spółdzielni socjalnej stosuje się przepisy ustawy o spółdzielniach socjalnych, a jej założyciele muszą spełniać wymogi określone w tej ustawie.
3. Wniosek o wpis przekształcenia do Krajowego Rejestru Sądowego składają i podpisują wszyscy członkowie zarządu spółdzielni socjalnej. Do wniosku dołącza się również uchwałę o przekształceniu i zgodę członków stowarzyszenia.
4. Stowarzyszenie zostaje przekształcone w spółdzielnię socjalną bez przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego. Przekształcenie następuje z dniem wpisania spółdzielni socjalnej do Krajowego Rejestru Sądowego przez sąd rejestrowy.
5. Art. A ust. 7-8 stosuje się odpowiednio.

Art. E

1. Jeśli statut stowarzyszenia tak stanowi i na warunkach w nim określonych, terenowa jednostka organizacyjna stowarzyszenia posiadająca osobowość prawną może przekształcić się w stowarzyszenie. W takim wypadku statut określa również zasady nabywania i utraty członkostwa z uwagi na takie przekształcenie.
2. Wniosek o wpis przekształcenia do Krajowego Rejestru Sądowego składają i podpisują wszyscy członkowie zarządu stowarzyszenia.
3. Terenowa jednostka organizacyjna zostaje przekształcona w stowarzyszenie bez przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego. Przekształcenie terenowej jednostki

organizacyjnej następuje z chwilą wpisu nowego stowarzyszenia do Krajowego Rejestru Sądowego.

4. Art. A ust. 7-8 stosuje się odpowiednio.

Art. F

1. Do połączenia stowarzyszeń oraz do przekształcenia fundacji w stowarzyszenie i przekształcenia terenowej jednostki organizacyjnej w stowarzyszenie przepisy o powstawaniu i rejestracji stowarzyszeń stosuje się odpowiednio.
2. Informację o podjęciu uchwał, o których mowa w art. B-F, podaje się do publicznej wiadomości.
3. Statut może wyłączyć lub ograniczyć możliwość połączenia stowarzyszenia, przekształcenia stowarzyszenia, przekształcenia terenowej jednostki organizacyjnej lub przekształcenia fundacji.

Art. G

Związek stowarzyszeń może połączyć się tylko z innym związkiem stowarzyszeń. Art. A i art. F stosuje się odpowiednio.

UZASADNIENIE

1. Potrzeba i cel regulacji

O możliwości połączeń czy przekształceń podmiotowych w obszarze organizacji pozarządowych mówi się od lat. Szeroką możliwość takich zmian mają spółki handlowe, jednakże organizacje pozarządowe są ich pozbawione. Na podstawie obecnych przepisów można łączyć ze sobą wyłącznie fundacje.

Obecnie, żeby stworzyć połączoną organizację lub organizację innego typu, ich działacze muszą powołać nowy podmiot i dokonać likwidacji. Nie ma jednak możliwości następstwa prawnego (co ma swoje istotnie negatywne skutki np. w obszarze prawa administracyjnego,

zobowiązań czy sporów sądowych). Z uwagi na normatywny charakter tworzenia osób prawnych w polskim porządku prawnym, niezbędna jest tu zmiana ustawowa.

Wprowadzenie takiej możliwości spowoduje powstawanie struktur odpowiadających realnym potrzebom, unikając zakładania niepotrzebnie nowych organizacji pozarządowych lub pozostawiania martwych bytów. Wszelkie działania byłyby rzecz jasna dobrowolne, a statut mógłby we wskazanych przypadkach uregulować zasady w sposób odmienny, w tym wyłączając taką możliwość.

Możliwość połączenia, przekształcenia w stowarzyszenie zwykłe lub przekształcenia w spółdzielnię socjalną były przewidziane w prezydenckim projekcie z 2014 r. - Wprowadzenie podobnych możliwości dla stowarzyszeń wydaje się być ważnym postulatem. Możliwość łączenia jak i przekształcenia powinna dotyczyć zarówno stowarzyszeń zwykłych, jak i rejestrowych. Wprowadzenie tego typu rozwiązań umożliwi pełniejsze wykorzystanie energii osób i zasobów zaangażowanych do realizacji działań społecznych, jak i stworzy warunki dla naturalnego rozwoju inicjatyw społecznych i poszukiwania przez nie najwłaściwszych form działania z zachowaniem sukcesji dotychczasowego dorobku - wyjaśniali projektodawcy.

Ostatecznie jednak w toku prac parlamentarnych pozostało wyłącznie przekształcenie stowarzyszenia zwykłego w stowarzyszenia, które z powodzeniem stosowane jest przez dziesiątki stowarzyszeń zwykłych. W przypadku proponowanych przepisów można łatwo powołać się na dorobek związany z tym rodzajem przekształceń.

Istotne jest podawanie do publicznej wiadomości wszystkich uchwał o połączeniu lub przekształceniu (art. F ust. 2).

2. Połączenie stowarzyszeń (art. A, B, G)

Łączenie się stowarzyszeń może doprowadzić do tworzenia silniejszych jednostek i wzmocnienia trzeciego sektora. Może też być alternatywą dla rozwiązywania stowarzyszeń, w sytuacji gdy są pojedyncze osoby, które nadal chcą działać społecznie.

Założono, że co do zasady będzie występowała asymetria wielkości, dlatego zastosowano znany z kodeksu spółek handlowych koncepcję stowarzyszenia przejmowanego. Są to nazwy umowne, istotą jest, że stowarzyszenie posiada pełnię praw i obowiązków obu stowarzyszeń, w tym automatycznie przechodzi stosunek członkostwa.

W celu uproszczenia i uniknięcia konieczności uprzedniej zmiany statutu należy umożliwić łączenie się na warunkach przewidzianych dla rozwiązania (najczęściej są to wymogi w zakresie kworum i większości) Skoro statut umożliwia wygaśnięcie bytu na danych warunkach, to tym samym te same warunki mogą być stosowane do połączenia czyli innych warunków ustania bytu prawnego organizacji. W każdym wypadku statut mógłby wyłączyć stosowanie tych przepisów albo stworzyć inne warunki, zgodnie z zasadą autonomii.

Szczególnym rozwiązaniem jest możliwość włączenia stowarzyszenia jako jednostki terenowej posiadającej osobowość prawną (art. B). Strukturę taką posiadają m.in. Związek Harcerstwa Polskiego lub Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze. Stowarzyszenie tym, samym uzyskałoby możliwość działania w ramach większej struktury, zachowując osobowość prawną (i ten sam numer KRS, NIP czy REGON).

Przewidziano przepisy chroniące wierzycieli w obu przypadkach (art. A ust. 9 i art. B ust. 3), analogicznie do przepisów o przekształceniu stowarzyszenia zwykłego w stowarzyszenie, jednakże nie tak rozbudowane jak w przypadku spółek handlowych z uwagi na niegospodarczy charakter. W celu ochrony członków przewidziano też składanie pod rygorem odpowiedzialności karnej oświadczeń o majątku i zobowiązaniach stowarzyszenia przejmowanego (co do zasady mniejszego). Celowo nie przewiduje się wzoru takiego oświadczenia, by zakres był dopasowany do potrzeb; istotne jest tylko to, że musi być prawdziwe.

Przewidziano również (art. G) możliwość łączenia się związków stowarzyszeń, ale jedynie z innymi związkami stowarzyszeń, z uwagi na fakt, że zrzeszają one wyłącznie osoby prawne.

3. Przekształcenie fundacji w stowarzyszenie (art. C)

Fundacje często powoływane są jako surogat stowarzyszenia w sytuacji, gdy nie ma 7 osób, które mogłyby działać społecznie. Należałoby przewidzieć możliwość przekształcenia w formę prawną właściwą organizacji członkowskiej.

Jako że następuje przejście z osoby prawnej typu zakładowego do osoby prawnej typu korporacyjnego, warunki (np. ewentualną zgodę fundatora) powinien określać statut. Przy tym rodzaju przekształcenia nie zmienia się jednak podstawowy charakter organizacji pozarządowej i zasada braku możliwości podziału majątku.

4. Przekształcenie stowarzyszenia w spółdzielnię socjalną (art. D)

Rozwiązanie to było już zaproponowane w 2014 r. i jest związane z faktem, że oba podmioty stanowią podmioty ekonomii społecznej i mogą mieć charakter mieszany, społeczno-gospodarczy (łączy je m.in. prowadzenie działalności odpłatnej pożytku publicznego czy korzystanie z wolontariuszy).

Jako że następuje przejście z jednostki co do zasady non profit na jednostkę o charakterze częściowo gospodarczym, przewidziano wymóg zgody wszystkich członków. Należałoby również rozważyć zakaz podziału majątku powstałej w ten sposób spółdzielni socjalnej, a jedynie możliwość przekazania organizacji pozarządowej (art. 19 ust. 3 ustawy o spółdzielniach socjalnych).

5. Przekształcenie terenowej jednostki organizacyjnej w stowarzyszenie (art.E)

Terenowe jednostki w niektórych stowarzyszeniach cieszą się istotną faktyczną autonomią.

Stowarzyszenia, które chciałyby wyodrębnić jednostek terenowych, posiadających osobowość prawną, nie mają obecnie takiej możliwości.

Brak takiej możliwości był widoczny m.in. w przypadku wyodrębniania aeroklubów, które wymagało osobnej zmiany ustawowej (Ustawa o sporcie, art. 89a *Osoby prawne działające jako terenowe jednostki organizacyjne Aeroklubu Polskiego i zrzeszające członków będących osobami fizycznymi stają się z mocy prawa odrębnymi stowarzyszeniami w rozumieniu ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. - Prawo o stowarzyszeniach.*) Wyłącznie statut reguluje zasady powstawania jednostek organizacyjnych i to w sposób w zasadzie dowolny, dlatego przekształcenie tego typu musiałyby być przewidziane i uregulowane w statucie, w tym w zakresie ewentualnej zmiany w zakresie członkostwa W szczególności nie byłaby nadal możliwa secesja decyzją samej jednostki terenowej, stąd też wniosek o wpis składałby zarząd stowarzyszenia, a nie jednostki terenowej.